

Eija Aalto

Palveluopas vauva- ja leikki-ikäisten perheille Alavudella

Opinnäytetyö

Kevät 2013

Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Eija Aalto

Työn nimi: Palveluopas vauva- ja leikki-ikäisten perheille Alavudella

Ohjaaja: Katariina Perttula

Vuosi: 2013

Sivumäärä: 35

Liitteiden lukumäärä: 0

Opinnäytetyönä toteutin Alavuden kaupungille pikkulapsiperheille tarkoitetun palveluoppaan, johon on koottu perheille suunnattuja palveluita. Tavoitteena oli selkeä ja informatiivinen opas, josta vanhemmat helposti löytävät kaupungissa tarjolla olevat palvelut.

Teoriaosuuteen olen koonnut tietoa vanhemmuudesta yleisesti sekä äitiydestä ja isyydestä. Lisäksi työssä käsitellään lapsiperheiden palveluita sekä vertaistukea. Lisäksi mukana on myös kolmannen sektorin sekä seurakuntien palveluiden merkitys. Opinnäytetyössä käsittelen myös lapsiperheiden palveluita oppaan sisältöjä mukaillen.

Vauva- ja leikki-ikäisten perheiden palveluoppaan tarkoituksena on toimia Kersanet-verkkosivuston lisänä ja ohella. Palveluopas toteutettiin yhteistyössä Alavuden kaupungin eri työntekijöiden kanssa. Palveluoppaassa esittelen terveydenhuolto- palvelut, sosiaalipalvelut, liikunta- ja vapaa-ajan palveluita sekä seurakuntien ja yhdistysten toimintaa. Oppaan lopussa on vielä internet- linkkilista erilaisista palveluista, yhdistyksistä ja toimijoista, joita perheet voivat tarvittaessa hyödyntää.

Avainsanat: lapsiperhe, palveluopas, vanhemmuus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree programme in Social Work

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author: Eija Aalto

Title of thesis: Service guide to families with little children in the city of Alavus

Supervisor: Katariina Perttula

Year: 2013 Number of pages: 35 Number of appendices: 0

The thesis is a guide book of services for families with little children in Alavus. The guide book contains information about services for families. My aim was to make a simple and informative guide for families about the services that city provides so they are easy to find and use.

The theory part of thesis includes general information about parenthood and being a mum and a dad. The theory also tells about services for families. I also consider how important is to have people around you who have same kind of experiences in their lives. In theoretical part I describe which kind of public services are available for families but also services that families can find from the third sector and the church. A description of services for families is following the order of the guide.

In the empirical part I created a concrete guide book for local families in Alavus. The local families can use this guide book to find suitable services for them. The guide is created in collaboration with several employees of Alavus city. In the service guide I have gathered information from healthcare services, social services, exercise and sport opportunities, spare time services, few parishes' services and association opportunities. At the end of the guide, there is a list of internet- pages and telephone numbers of common services that readers can use if needed.

Keywords: family with children, service guide, parenthood

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	1
2 ALAVUDEN KAUPUNKI.....	2
3 PERHE.....	3
3.1 Perhetilastoja 2011.....	3
3.2 Perheen määrittelyä.....	4
3.3 Yksinhuoltajuus.....	5
3.4 Perheiden monimuotoisuus.....	6
3.5 Perheen tehtävät ja vanhemmuuden roolikartta.....	7
4 VANHEMMUUS.....	8
4.1 Valmistautuminen vanhemmuuteen.....	8
4.2 Nykyvanhemmuus.....	9
4.3 Äitiys.....	10
4.4 Isyys.....	12
4.5 Isovanhempien merkitys.....	14
4.6 Pikkulapsiperheiden ongelmat.....	15
5 LAPSIPERHEIDEN TUKI.....	17
5.1 Palvelut lapsen kehitykseen ja vanhemmuuden tukeen.....	17
5.1.1 Neuvola.....	18
5.1.2 Lapsiperheiden kotiapu.....	18
5.1.3 Perhekahvilatoiminta.....	18
5.1.4 Vertaistuki.....	19
5.2 Palvelut lapsiperheiden ongelmatilanteissa.....	20
5.2.1 Perheneuvola.....	20
5.2.2 Sosiaalityö.....	20
5.2.3 Ero ja lasten huolto.....	21
5.2.4 Lastenvalvoja.....	21
5.2.5 Perhetyö.....	22

5.2.6 Lastensuojelu.....	22
5.3 Varhaiskasvatus.....	23
5.4 Kolmannen sektorin ja seurakunnan palvelut.....	24
6 PALVELUOPPAAN KOOSTAMINEN.....	25
6.1 Oppaan lähtökohdat.....	25
6.2 Oppaan ja teorian toteutus.....	26
7 POHDINTA	29
LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni on kaksiosainen, vauva- ja leikki-ikäisen perheiden palveluopas alavutelaisille perheille ja opinnäytetyön teoriaosa. Oppaan tarkoituksena on olla tiivis ja selkeä, arkea helpottava paketti perheille. Oppaaseen on koottu peruspalvelut, jotka kaupunki tarjoaa, mutta myös erilaisia harrastusmahdollisuuksia. Tarkoituksena on, että myös paikkakunnalle muuttaneiden perheiden olisi helppo löytää palvelut helposti.

Teoriaosassa kerron vanhemmuudesta yleisesti ja lisäksi äitiydestä, isyydestä sekä niiden haasteista. Vertaistuki on myös yksi teemoista. Lisäksi kerron sosiaalipalveluista, joita kunnan on järjestettävä.

Sosionomin näkökulmasta tulevan oppaan on tarkoitus olla yhtenä syrjäytymistä ehkäisevän työn osana. Sosionomina olen myös edistämässä ja osallistamassa ihmisiä itsellensä tärkeiden asioiden eteenpäinviemisessä. Omalta osaltaan lehtisen tarkoituksena on toimia myös yhtenä ennaltaehkäisevän perhetyön muotona. Tarkoituksena on ohjata perheitä toiminnan pariin saamaan sieltä vertaiskokemuksia. Yritän huomioida erilaisten perheiden tarpeita. Perheet, joille syntyy ensimmäinen lapsi, voi ehkä kaivata erilaisia palveluita kuin perhe, johon syntyy jo esimerkiksi kolmas lapsi, mutta jotka ovat vasta muuttaneet paikkakunnalle eivätkä tunne vielä palveluita.

Alavuden kaupungin päivähoitotoimistolta lähti alun perin idea päivähoitoesitteen uudistamisesta, mutta päätimme tehdä sen lisäksi kokonaan uuden esitteen, joka palvelee jo ennen päivähoiton aloittamista. Työelämätahona toimii Alavuden kaupunki, joka jakaa uuden esitteen vauvan synnyttyä vauvalahjan yhteydessä.

2 ALAVUDEN KAUPUNKI

Alavus on jatkuvasti kehittyvä yrityskaupunki Etelä-Pohjanmaalla. Kaupungissa on helmikuun 2013 lopussa 12 354 asukasta, kun Töysän kunta liittyi kuntaliitoksen myötä osaksi Alavuden kaupunkia 1.1.2013. (Viiskunta, Länsi- Suomen maistraatti, 19.3.2013) Alavus on yksi kuusiokunnista ja toimii niiden keskuspaikkana. Kuusiokuntia ovat Alavus, Kuortane ja Ähtäri (Kuusiokuntien terveyskuntayhtymä, [viitattu 1.3.2013]).

Alavuden kaupungissa on monipuolisesti palveluita asukkaille. Tavoitteeksi Alavus on ottanut sujuvan arjen luomisen asukkailleen. Yritystoiminta on alueella runsasta. Tuurin kauppakylä on tunnetuimpia esimerkkejä siitä. (Kuntarekry, [viitattu 15.2.2013].) Alavuden kaupungilla on perheille palveluita ja täällä on paljon yhdistystoimintaa ja harrastusmahdollisuuksia. Niistä on tiedotettu lähinnä lehdessä ja kaupungin verkkosivuilla. Opas kokoaa tärkeitä palveluita yhteen paikkaan, jotta myös kuntaliitoksen myötä pikkulapsiperheille olisi entistä helpompaa löytää heidän elämäntilanteeseensa sopivia palveluita.

3 PERHE

3.1 Perhetilastoja 2011

Lapsiperheitä on vuonna 2011 ollut tilastokeskuksen mukaan ollut vähiten tilastoitu määrä, yhteensä 581 000, joka tarkoittaa 40 prosenttia väestöstä. Lapsiperheessä oli keskimäärin 1,83 lasta. Suomessa ensimmäinen lapsi saadaan keskimäärin 28,4-vuotiaana. Esikoisen saaneiden äitien ikä on noussut 2000- luvulla 0,8 vuodelle. (Suomen virallinen tilasto, syntyneet 2011 [viitattu 10.3.2013].)

Yleisimmäksi lapsiperhemuodoksi lasketaan avioparin ja lasten muodostama perhe. Tästä käytetään nimitystä ydinperhe. Vuonna 2011 ydinperheitä oli 61 prosenttia lapsiperheistä. Yhden vanhemman perheitä tilastokeskuksen tietojen mukaan oli yhteensä 20,3 prosenttia, joka on noin viidennes lapsiperheistä. Avoparin ja lasten muodostamia perheitä oli 19 prosenttia kaikista lapsiperheistä. Heitä oli 107 700 kpl. Uusperheitä on 9 prosenttia, joka tarkoittaa 53 000 perhettä. Rekisteröidyn parin ja heidän lastensa muodostamia perheitä oli 351. (Suomen virallinen tilasto, perheet 2011 ja lapsiperheiden määrä 2011, [viitattu 10.3.2013].) Valtaosa yhden vanhemman lapsiperheistä on äidin ja lasten muodostamia. Isien ja lasten muodostamia perheitä oli 15900. Yhteishuoltajuutta ei tilastoissa ole voitu huomioida. Lapsiperhemuotojen kehitykseen on vaikuttanut avio- ja avoerot. Kun toinen vanhemmista muuttaa lasten luota pois, häntä ei enää lasketa kuuluvaksi perheväestöön. Yksi tekijä on myös suurten ikäluokkien (1945–1950 syntyneet) lasten aikuistuminen. (Suomen virallinen tilasto, perheet 2011, [viitattu 10.3.2013].)

Suomessa asuvia lapsiperheitä, joilla on suomalaistaustaiset vanhemmat, on noin 90 prosenttia. Loput 10 prosenttia muodostavat ulkomaalaistaustaiset vanhemmat, joista joko toinen tai molemmat vanhemmat ovat ulkomailla syntyneitä. (Suomen virallinen tilasto, Lapsiperheiden määrä pienin vuosikymmeneen 2010 [viitattu 11.3.2013].)

Seuraavaksi kerron hieman Alavudella asuvista perheistä. Töysän liityttyä osaksi Alavuden kaupunkia vuoden 2013 alussa, väkiluku ja perheluvut muuttuvat. Kui-

tenkaan näitä väestötietoja ei ole vielä saatavilla ja tässä esittelen tilannetta vuodelta 2011, ne ovat tällä hetkellä uusimmat saatavilla olevat tiedot.

Alavudella asuvista perheistä oli lapsiperheitä vuonna 2011 kaikkiaan 915 kappaletta joka on 36,3 prosenttia kaupungin lapsiperheitä. Yksinhuoltajaperheitä Alavudella oli kaikkiaan 137 kappaletta, joka on 15 prosenttia kaikista Alavuden lapsiperheitä. Lapsia vuonna 2011 Alavudelle syntyi 98 kpl. Vuonna 2011 0-6 vuotiaita lapsia oli 732 kpl. Töysän lapsiperheitä 346 kpl ja lapsiperheitä kaikista perheistä 41,5 prosenttia. (Lapsiperheet, sotkanet [viitattu 22.3.2013])

3.2 Perheen määrittelyä

Perheellä Suomessa tarkoitetaan yhdessä asuvia avo- tai avioliitossa eläviä ja parisuhteensa rekisteröineitä henkilöitä, heidän lapsiaan tai jompaakumpaa vanhemmista lapsineen. Perhe on myös yllämainitut ilman lapsia. Lapsiperheellä tarkoitetaan sellaista perhettä, jossa on vähintään alle 18-vuotias kotona asuva lapsi. (Suomen virallinen tilasto, perheet. [viitattu 13.10.2011].) Perhesuhde perustuu yleensä sukulaisuuteen ja side on pitkäaikaisempi ja tiiviimpi kuin ystävyysuhteissa. (Kinnunen, Rönkä 2002, 6-7.) Perhe on pienin yhteisö, jossa toteutuu tärkeimpiä sosiaali- ja terveydenhuollon periaatteita, kuten hoivaa, huolenpitoa ja hoitoa. Perheen keskeisimpiä tehtäviä on tarjota hyvä pohja itsetunnolle ja tarjota huolenpitoa ja hoivaa perheenjäsenilleen. Tärkeää on myös rentoutumisen ja ilon kokemukset perheen kesken, jolloin yksilöiden jaksaminen niin fyysisesti kuin mielen-terveydellisestikin paranee yhteiskunnassa (Lammi-Taskula 2011, 17, 21.)

Perhemallit muuttuvat yhteiskunnan mukana, ne ovat sidoksissa kulttuuriin ja uskontoon. Ydinperhe on niistä yleisin (Malinen & Larkela 2011, 63.) Uusperheellä tarkoitetaan perhettä, jonka muodostavat kaksi vanhempaa ja jommankumman lapsi tai molempien lapset edellisistä perhesuhteista. Lisäksi perheeseen voi kuulua myös vanhempien yhteisiä lapsia (Väestöliitto, uusperheet [viitattu 12.3.2013].) Uusperheen nimi kertoo, että on olemassa myös vanha, alkuperäinen perhe. (Raittila & Sutinen 2008, 162) Uusperheitä on ollut jo kauan, varsinkin maatalousyhteiskunnan aikaan, kun eliniän odote ei ollut yhtä pitkä kuten nyt. Jos puoliso kuoli, otettiin uusi ja saatiin edellisen liiton lapset mukana ja usein syntyi vielä yhteisiäkin

lapsia. (Vau, Uro, ydinperhe [viitattu 12.3.2013].) Tilastotietojen mukaan uusperheet hajoavat herkemmin kuin ydinperheet. (Väestöliitto, uusperheet [viitattu 12.3.2013].) Uusperheissä avoliitto on myös paljon yleisempi kuin avioliitto. Noin 40 prosenttia uusperheiden lapsista ei ole yhteydessä isänsä kanssa ja etävanhempaa tavataan yleensä vähemmän. Kasvatusasioista sopiminen on haastavaa varsinkin uusperheen alkutaipaleella. (Malinen & Larkela 2011, 72.) Myös etälapset, jotka asuvat toisen uusperheeseen kuuluvan puolison ex-puolison luona, kuuluvat uusperheeseen (Raittila & Sutinen 2008, 11.)

3.3 Yksinhuoltajuus

Aina vauva ei synny parisuhteeseen tai parisuhde voi päättyä pian syntymän jälkeen. Parisuhteen päättyminen tuntuu raskaalta ja mielikuvat tulevasta perheestä muuttuvat. Tärkeintä kuitenkin on, että lapsi kokee tulevansa rakastetuksi. Muut turvalliset aikuiset luovat myös turvaa ja he toimivat myös lapselle esimerkkinä. (Janouch 2005, 100.) Avioeroista on tullut osa arkipäivää ja nykyään on helpompi päätyä eroon kuin ennen, koska yhteiskunta ei pidä sitä enää niin tuomittavana. Syitä eroon pikkulapsiperheissä ovat esimerkiksi vanhemmuuden mukanaan tuomat muutokset puoliossa ja parisuhteessa. Yhteistä aikaa on vähemmän, yhteiset intressit saattavat muuttua ja ristiriitoja voi tulla arjen hallitsemisesta. (Rönkä & Malinen & Lämsä 2009, 152.)

Joskus eron yhteydessä päädytään yhteishuoltajuuteen, mutta toisinaan toinen lapsen/lasten vanhemmista jää yksinhuoltajaksi. Forsse´nin, ym. mukaan yksinhuoltajaperheellä tarkoitetaan perhettä, jossa on yksi vanhempi ja yksi tai useampi alle 18v lapsi. Yksinhuoltajalla on haastetta jaksaa hoitaa kaikki perheen asiat yksin. Myös hankala suhde entiseen puolisoon saattaa kuormittaa yksinhuoltajaa. Talous voi olla tiukemmalla, joka asettaa omat haasteensa perheen elämään. Vanhemmalla voi myös tästä syystä olla ehkä myös vähemmän aikaa lapselleen, koska on tehtävä enemmän töitä tullakseen taloudellisesti toimeen. (Forssén, Haataja, Hakovirta, 2009, 47, 156-157.)

Maritta Törrösen mukaan yksinhuoltajat saattavat jäädä ilman sukulaisten tai isovanhempien huolenpitoa. Toisaalta kyse voi olla mallista, jossa oletetaan yksin-

huoltajan pystyvän hoitamaan itse perheensä, toisaalta taas voi olla kyse sukuhistoriassa toistuvasta pärjäämisen mallista. Kuitenkaan yksinhuoltajia, kuten kahden vanhemman perheitäkään ei voida yleistää, sillä kahta samanlaista perhettä ei ole. (Törrönen 2012, 173- 174.) Joskus yksinhuoltajuus on parempi vaihtoehto, kuin toimimaton tai esimerkiksi väkivaltainen parisuhde. (Rönkä ym. 2009, 152.)

Perhemalli on muuttunut, ennen isovanhemmat ja lapset perheineen asuivat samassa pihapiirissä. Nykyään isovanhemmat ja sisarukset saattavat asua eri kaupungissa eikä näin enää ole olemassa samanlaista turvaverkostoa kuin ennen. Yksinhuoltajan vastuulle jää lapsistaan huolehtiminen, yksin. (Alasalmi 2011, 164.) Jos etävanhempi kuitenkin osallistuu lapsen hoitamiseen ja jakaa kasvatusvastuuta toisen vanhemman kanssa, se helpottaa sekä lapsen sopeutumista että yksinhuoltajan jaksamista. Yksinhuoltajat kokevat vanhempana olemisen olevan jonkin verran haasteellisempaa ja rankempaa verrattuna kahden huoltajan perheisiin. Etävanhempana toimiva isä voi mahdollisesti osallistua vain vähän lapsen arkeen, mutta omassa ympäristössään hän voi olla isossakin roolissa lapsen elämässä. (Forssén ym. 2009, 158- 172.)

3.4 Perheiden monimuotoisuus

Vanhemmilla ei tarkoiteta aina pelkästään äitiä ja isää. On olemassa sateenkaari-perheitä, joissa on kaksi samaa sukupuolta olevaa vanhempaa. (Janouch 2005, 94.) Sateenkaariperhemuotoja on ydinperhe, uusperhe, etävanhemman perhe ja apilaperheet, joita voi olla kolme tai neliapilaperheitä. Apilaperheellä tarkoitetaan perhettä, jossa perheeseen kuuluu lasten lisäksi enemmän kuin kaksi aikuista. (Jämsä, 2008, 36–40.)

Joskus halutaan perustaa perhe, mutta toive biologisesta lapsesta ei toteudukaan. Tällöin voidaan pohtia adoption mahdollisuutta. Adoptiolain (22/2012) mukaan hakijan tulee olla vähintään 25 vuotias ja enintään 49 vuotias. (Adoptiolaki. [viitattu 23.5.2013]. Adoptioon liittyy aina adoptioeuvonta ja sosiaalityöntekijän tekemiä selvityksiä ja haastatteluita. (Adoptioperheet ry, [viitattu 1.4.2013].) Adoptioperheissä perhe muodostuu biologisen suhteen sijaan juridisesta sopimuksesta (Nätkin & Vuori 2007, 205–210). Lapsen voi adoptoida joko aviopuolisot tai lapsen voi

adoptoida myös yksin. Avoliitossa eikä rekisteröidyssä parisuhteessa elävillä ei ole mahdollisuutta adoptioon yhdessä, adoptiovanhempana voi silloin toimia vain toinen. (Adoptioperheet ry, [viitattu 1.4.2013].) Joskus voidaan adoptoida myös perheen sisällä. Tällä tarkoitetaan äidin tai isän jo olemassa olevan lapsen adoptointia, jolloin uudesta aviopuolisosta tulee lapsen laillinen vanhempi ja huoltaja. Myös rekisteröidyssä parisuhteessa elävät voivat adoptoida perheen sisällä. (Väestöliitto, adoptioperheet [viitattu 1.4.2013].) Vuonna 2011 Suomessa tapahtui 465 adoptointia. Alle 5-vuotiaita adoptoitiin eniten, heitä oli 285 kappaletta. Ulkomailta adoptoituja oli 212 lasta. Loput 253 adoptiota olivat joko perheen sisäisiä tai kotimaisia adoptioita. (Suomen virallinen tilasto, adoptiot [viitattu 14.4.2013].)

3.5 Perheen tehtävät ja vanhemmuuden roolikartta

Vanhemman tehtävistä on tehty myös perhetyöhön sekä myös vanhemmille itselleen kehitetty arviointityöväline, vanhemmuuden roolikartta. Roolikartassa on viisi pääosa-alueita, jotka ovat elämänopettaja, ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja, huoltaja ja rakkauden antaja. Elämänopettajana vanhempi toimii esimerkkinä, niin sanomisissaan kuin toimissaankin. Tähän kuuluu mm. arvojen, oikean ja väärän opettaminen sekä arkisten elämän perustaitojen opettelu. Ihmissuhdeosaajana vanhempi välittää lapselleen mallia miten ihmissuhteissa toimitaan, toimii turvallisenä kuuntelijana, keskustelijana sekä tukee lasta itsenäistymisessä ja kasvussa. Rajojen asettajana vanhemman tulee osata asettaa rajat, jonka puitteissa lapsi elää ja toimii. Tarkoituksena on luoda turvallinen kasvuympäristö ja turvattu kehitys lapselle. Huoltajan roolissa vanhempi huolehtii lapsen perustarpeista, niin ruoasta kuin puhtaista vaatteista. Huoltajan tehtäviin kuuluu myös antaa lapselle normaaliin elämään tarvittavia virikkeitä, kuten sisällyttää arkeen esimerkiksi ulkoilua. Viimeisenä vanhemman tehtävänä on toimia rakkauden antajana. Lasta tulee tukea ja lohduttaa ja olla tukena tarvittaessa. Vanhemman tehtävänä on myös kannustaa ja vahvistaa lapsen identiteettiä positiivisella kannustuksella arkisissakin hetkissä. (Sosiaaliportti, vanhemmuuden roolikartta [viitattu 1.4.2013].)

4 VANHEMMUUS

4.1 Valmistautuminen vanhemmuuteen

Vanhemmuus alkaa jo vauvan odotuksesta. Vanhemmuus muuttaa parisuhdetta, lapsentulo muuttaa ihmistä, erilaiset tunteet valmistavat tulevaan vanhemmuuteen. Odotusaika on tärkeä valmistautumisaika, jonka aikana jopa huomaamattaan pohdii erilaisia asioita vanhemmuuteen liittyen. Vanhempien ajatukset eivät välttämättä ole samanlaisia, johtuen jokaisen omista kokemuksista. Monet ajatukset liittyvät omaan lapsuuteen ja perheeseen, ajatukset lapsen hoidosta ja kasvatuksesta saattavat olla hyvinkin eriäviä vanhempien kesken. (Rode 2011, 62.) Vanhemmuus on vuorovaikutteinen kasvuprosessi lapsen ja vanhemman välillä. Jo pienet lapset turhautuvat vanhempiinsa ja vanhemmat joskus lapsiinsa, sitä kautta vanhemmat ottavat vastuuta ja lapset oppivat uusia taitoja ja itsenäistyvät. (Kristeri 2002, 23.)

Hellstenin mukaan parisuhteen tarkoituksena ei ole kahden yksittäisen ihmisen onnellisuuden lisääminen. Parisuhteen tarkoituksena on lopulta perheen muodostaminen ja suvun jatkuminen. Aikuisuudesta on tullut asia, johon ihmiset eivät halua enää kasvaa. On paljon tavoiteltavampaa toteuttaa itseään vapaana ja olla ottamatta vastuuta itsestään tai muista. (Hellsten 1999, 67, 99.) Kun kaksi ihmistä elää parisuhteessa ja heille syntyy lapsi, heidän tulisikin löytää itsensä vanhempiina, jotka tavoittelevat lapsen ja heidän koko perheensä yhteistä hyvää. Sekä äitiydelle ja isyydelle luodaan yhteiskunnassa paljon paineita. Vauva ei saisi muuttaa mitään ja äidin ja isän pitäisi pystyä edelleen tekemään samoja asioita kuin ennen lastakin. Toisaalta toinen näkökulma painottaa varsin lapsilähtöistä vanhemmuutta, jossa toimitaan vauvan ehdoilla.

Parisuhde voi käydä puolisoille tylsäksi, jos kumpikaan ei jaksakaan enää hurmata toista vaan tukeutuu siihen että toinen kyllä rakastaa. Lapsen syntyminen luo vanhemmille parisuhteeseen uuden yhteisen tehtävän. Vanhemmuuden tehtävä on pitkäaikainen ja se haastaa puoliset puhaltamaan jälleen yhteiseen hiileen. (Hellsten 1999, 99–100.)

4.2 Nykyvanhemmuus

2000-luvun vanhemmuus on kovin erilaista verrattuna vaikkapa 1970-luvun vanhemmuuteen. 1970-luvun vanhemmat tai tätä aikaisemmin vanhemmiksi tulleet eivät välttämättä ymmärrä, mitä ongelmia tämän hetken vanhemmilla on. Muutokset ovat moninaisia, osa on asennekysymyksiä, osa on tämän hetken yhteiskuntarakenteeseen sidottuja. Ennen yhteiskunta toimi toisin, vauvaperheen elämä oli enemmän julkista ja määrättyä, nyt taas jokaisella on oma perheensä ja vastuunsa sen hoitamisesta. (Kuosmanen 2009, 7-8.)

Naiselle ja miehelle on tärkeää kokea olevansa arvostettu, niissä toiminnoissaan, joita he tekevät. Se, että nainen on kotona lasten kanssa ja hoitaa kodin ja lapset päivällä, tulisi olla yhtä tärkeää kuin miehen työpäivä kodin ulkopuolella. Molemmat vanhemmat tekevät oman osuutensa ja näin parisuhde toimii paremmin, kun molemmat kunnioittavat yhteisiä päämääriä ja auttavat toinen toisiaan. (Törrönen 2012, 69.)

Työn ja perheen yhteensovittaminen on suurimmalle osalle väestöä jossain vaiheessa ajankohtaista, ja se miten yhteensovittaminen toteutuu, on paljolti kiinni työpaikasta ja perheestä (Väestöliitto, perhe ja työ [viitattu 9.3.2013]). Moni vanhempi tekisi mielellään osa-aikatyötä, mutta tällä hetkellä voimassa oleva kotihoitontuen malli ei tue riittävästi käytäntöä. Osa-aikatyötä ei ole myöskään aina saatavilla. Tällä hetkellä Suomessa äidit tekevät enemmän osa-aikatöitä lasten ollessa pieniä, kuin miehet. Pohjoismaissa on todettu, että jos molemmilla vanhemmilla olisi mahdollisuus työskennellä osa-aikaisesti tai esimerkiksi lyhentää työaikaansa, vanhemmuus vahvistuu, naisten asema työmarkkinoilla paranee, ei tule liian pitkiä katkoksia työelämään ja lasten päivähoidossa viettämä aika lyhenee merkittävästi. (Väestöliitto, perhe ja osa-aikatyö [viitattu 9.3.2013].) Useimmin vastuu kotiasioista on äidillä, vaikka äiti kävisikin töissä ja yleisin riidanaihe on kotitöiden jakaminen. Erityisesti pienten lasten isät tekevät paljon ylitöitä. (Lammi- Taskula 2011, 24.), (Törrönen 2012, 54.) Naisille kertyy suurempi vastuu kotitöistä ja on laskettu, että äidit tekevät 2,5 tuntia päivässä enemmän kotitöitä (Törrönen 2012, 54).

Pienten lasten vanhemmilla on usein kaksoiskuorma, jolla tarkoitetaan lasten- ja kodinhoidon lisäksi myös työssäkäyntiä. Yhä useampi vanhempi tekee myös etä-

töitä ja töitä tehdään myös myöhään, koska päivällä ei välttämättä ole aikaa. Työpaikan ja kodin raja on monille häilyvä käsite ja velvollisuus olla hyvä työntekijä sekä hyvä vanhempi rasittavat pienten lasten vanhempia. (Rönkä ym. 2009, 126–127.)

Vuonna 2008 tehdyssä Paletti-tutkimuksessa selvitettiin erilaisia vanhemmuuden haasteita arjessa. Vapaa-ajan pikkulapsiperheet pyrkivät viettämään perheensä kanssa tai ainakin jakamaan vastuuta niin, että ainakin toinen vanhempi olisi läsnä. Viikonloput monet tutkimukseen osallistuneista halusivat viettää oman perheensä kesken. (Rönkä ym. 2009, 278.)

4.3 Äitiys

Äitiydessä on jotakin kiehtovaa, ja monet naiset haluavatkin lapsen tai lapsia jossain vaiheessa elämäänsä. Lapsen hankkimista voidaan suunnitella jo varhain, vaikka ei välttämättä olisi vielä kumppaniakaan. Äitiydestä on tullut nykypäivänä valinta, jonka oma elämänsuunnitelma ja ehkäisyvälineet mahdollistavat. (Kinnunen & Rönkä 2002, 79–80.) Avioliiton solmiminen ja perheen perustaminen ovat nykypäivänä erotettu toisistaan, vaikkakin suurin osa lapsista syntyy yhä avioliittoon. Lapsia voidaan hankkia myös yksin ja ilman sukupuolisuhdetta. (Berg 2008, 29–30, 124.)

Yhteiskunta sekä media eri muodoissaan esittävät jatkuvasti näkemyksiä hyvästä äitiydestä. Äidit joutuvatkin pohtimaan, toteuttavatko he yhteiskunnan ihanteita omassa vanhemmuudessaan. Toisille äideille esitetyt ideologiat vaikuttavat suuntaa antavasti ja toiset äidit saattavat kapinoida kovastikin annettua muottia vastaan. Nykypäivän äidit ottavat mallia toisistaan. Kaikilla tulisi olla hyvin ja muodikkaasti puetut siistit ja hyväkäyttösiset lapset. Kodin tulee olla siisti ja hyvin sisustettu, lasten harrastaa ja äitien olla sosiaalisia ja aktiivisia. Äideillä tulisi olla omia harrastuksia ja omaa aikaa ja kuitenkin samalla pystyä täysin omistautumaan omalle perheelleen. Internetin keskustelupalstoilla näkyy epävarmuus omasta äitiydestä, miten lasta hoidetaan ja miten tulisi kasvattaa. Äidit kyselevät helpommin toisilleen tuntemattomilta neuvoa lapsen hoitamiseen ja kasvatukseen liittyvissä

asioissa, kuin vaikkapa omilta sukulaisiltaan. Myös erilaiset vauva- ja perhelehdet antavat näkemyksiä äitiydestä ja sen myyteistä. (Berg 2008, 23–24, 35.)

Yhteiskunnan taholta äideille ja isille tarjotaan mahdollisuus hoitaa lastansa kotona, kunnes nuorin lapsi täyttää kolme vuotta. Pääsääntöisesti äidit jäävät isiä useammin kotihoidontuella hoitamaan lasta kotiin. Kuitenkaan sitä ei tueta riittävästi rahallisesti, koska myös äitejä houkutellaan työelämään. Toisaalta äidin tulisi käydä töissä, toisaalta olla kotona. Osa-aikatyötä ei ole aina tarjolla eikä lyhennettyihin työpäiviin mahdollisuutta. Kotihoidontuen myötä on tullut normaalimmaksi olla kotona pienten lasten kanssa, kuin mennä töihin. Toisaalta osa äideistä haluaa takaisin töihin jo ennen kuin lapsi täyttää 3 vuotta. (Berg 2008, 33- 34.) Yli kolmevuotiaat olisi taas suotavaa viedä päivähoitoon sosiaalistumaan (Berg 2008, 129). Subjektiiivinen päivähoito-oikeus on mahdollisuus, jota äitien keskuudessa toisaalta silti paheksutaan. Työ on sopiva syy viedä lapsi hoitoon, oma aika ja vaikkapa uuden vauvan syntyminen ei niinkään.

Hyvän äitiyden edellytyksinä nähdään hyvä koulutus, työpaikka ja esimerkiksi toimiva parisuhde (Berg 2008, 125). Äitiyden ei tulisi myöskään muuttaa naista, äiti on edelleen nainen, jonka tulee pitää itsestään fyysisesti ja henkisesti huolta. Äiti on myös seksuaalinen olento, jolla on edelleen sosiaalisia suhteita ja haaveita tulevaisuuden suhteen. (Berg 2008, 142.) Nykyään myös korostetaan, että perheen elämän ei tarvitse muuttua vauvan syntymän vuoksi. Lapsi kulkee mukana paikasta toiseen vanhempien ehdoilla ja oppii syömään mitä kulloinkin on tarjolla. Tästä käytetään myös nimitystä city- äitiys. (Berg 2008, 146.) Tällä hetkellä etenkin media antaa ymmärtää, että perinteinen malli kotiäidistä verkkareineen leikkimässä lasten kanssa ulkona ei ole trendikästä. Sen sijaan äideillä on mahdollisuus erilaisiin valintoihin, kuten edellä mainittuun city- äitiyteen, lapsen saamiseen myöhemmällä iällä tai esimerkiksi yksinhuoltajuuteen, jos parisuhde ei täytä odotuksia. (Berg 2008, 160.)

Vauvan syntymä muuttaa jokaista parisuhdetta ja se on siirtymävaihe uuteen elämään. Uuteen alkuun kuuluu jännitystä, odotusta ja joskus myös pelkoa uudesta ja tuntemattomasta. Niin isä kuin äitikin voi herkistyä pienen vauvan tarpeille ja elää hetken vain vauvaa varten. Syntymähetkellä vanhempi kuulee yleensä lapsen äänen ja näkee hyvin pian hänet ensimmäistä kertaa. Kohdussa kasvavasta vauvas-

ta luodut mielikuvat saavat todellisen muodon ja vauva tuntuu tutulta ja omalta. (Kuosmanen 2009, 24.)

Äitiyden tunteet eivät välttämättä herää kaikille raskauden aikana. Joskus ne voivat muodostua vähitellen vasta lapsen syntymän jälkeen. Näistä tunteista silti usein vaietaan. (Berg 2008, 127.) Vuorovaikutusprosessissa ihmisellä on mahdollisuus oppia ottamaan vastuuta ja pitämään huolta itsestään ja muista. Vauvalla tulee olla joku, joka vastaa hänen tarpeisiinsa, kutsuihinsa ja rakastaa häntä, ilman vaatimuksia. Kun vauva saa osakseen kiintymystä ja hyvää hoitoa, hän uskaltaa kasvaa ja itsenäistyä hoitajastaan turvallisissa mielin. Kaikki vauvan ympärillä vaikuttaa hänen kehitykseensä. Parisuhteen hoitaminen on tärkeää, jotta vauvalla olisi turvallinen perhe ympärillään. (Kuosmanen 2009, 11.) Hyvän äidin mielikuvaan kytketään yleensä se, että äiti on aina saatavilla ja lähellä. Kuitenkin samalla äidin tulisi käydä töissä ja laittaa lapsi päivähoidon. (Berg 2008, 138.)

Joskus äidit kokevat olevansa riittämättömiä ja osaamattomia vanhempina. He eivät ehkä osaa luoda tunnesidettä lapseensa, koska odotukset ovat suuret. Yhteiskunta ja ympäristö vaativat paljon ja omat odotukset voivat olla liian suuret. (Kuosmanen 2009, 19) Epävarmuuden ja epäonnistumisen pelko eivät auta luomaan positiivista suhdetta ja arki voi olla vaikeaa. Väsymys ja mahdollisesti synnytyksen jälkeinen masennus myös heikentävät äidin kokemusta hyvästä äitiydestä. Väsymyksestä eikä masennuksesta uskalleta kuitenkaan puhua, varsinkaan ammattilaisille esimerkiksi neuvolassa, koska pelätään avun tarkoittavan lapsen huostaanottoa. (Berg 2008, 107.) Myös äidin väkivaltainen käytös saattaa johtua sukupolvelta toiselle jatkuvana kierteenä. Taustalla on kiintymys lapseen ja halu hyvään. (Berg 2008, 109.)

4.4 Isyys

Perinteisen mallin isä oli perheen elättäjä, vastuuntuntoinen ja hieman ankarakin. Isä ei osallistunut lasten hoitoon samalla tavoin kuin äiti. Äidin tehtävä oli hoivata ja huolehtia lapsista. Nykyään isältä odotetaan enemmän. Isää kaivataan arkisiin askareisiin ja odotetaan mieheltä kiinnostusta perhettään ja lapsiaan kohtaan. Isä käy töissä, mutta ei ole ehkä perheen ainoa elannon hankkija. (Sinkkonen 2003,

20.) Kirsi Eräranta kirjoittaa, että isän läsnäolon puute perheessä saa aikaan lapselle vakavia seurauksia ja joskus saattaa käydä niin, että isyyttä toteuttavat muut lapselle läheiset miehet, kuten vaikkapa opettaja tai jalkapallovalmentaja. (Nätkin & Vuori 2007, 93.)

Yhteiskunnassa on pidetty yllä roolijakoa, jossa miehen tulee olla vahva, ei liian herkkä kun taas naisen tulisi olla herkkä ja huolehtivainen. Nykyään isät haluavat osallistua yhä enemmän lastensa hoitoon ja kasvatukseen. (Rönkä & Rönkä 1994, 30, 76–77.) Isän rooliin on kuulunut ennen olla mm. etäinen, tilanteita hallitseva ja tunteitaan kontrolloiva (Aalto & Kolehmainen 2004, 90–92). Perinteisen isyyden valtakausi oli ennen 1960- lukua ja alkamisaikaa ei ole tiedossa (Aalto & Kolehmainen 2004, 77). Nykyään isät ovat osallistuvampia, mutta tilastotietoa asiasta ei ole. Edelleen on olemassa vanhan mallin isiä, mutta myös osallistuvampia ja hoi-vaavampia isiä. (Aalto & Kolehmainen 2004, 90–92.)

Kun mies tulee ensimmäistä kertaa isäksi, hänen roolinsa muuttuu. Lapset kasvat-tavat vanhempiaan, jos vain vanhemmat antavat siihen mahdollisuuden. (Sinkko-nen 2003, 24.) Isille pitäisi antaa samalla tavalla mahdollisuus olla vanhempi kuin äitikin. Usein vasta kun äiti ei ole kykenevä hoitamaan lasta, isän rooli korostuu. (Kuosmanen 2009, 55.) Isä ei kuitenkaan ole äiti, eikä tarvitsekaan olla. Molemmil-la sukupuolilla on omat ominaiset piirteensä toimia ja lapset oppivat huomaamaan ne varhaisessa vaiheessa. (Sinkkonen 2003, 26.)

Tommy Hellstenin näkemyksen mukaan isällä on tärkeä rooli lapsen elämässä, mutta isän ja äidin tehtävät eroavat toisistaan ja vanhempien tulisi tunnistaa nämä asiat (Hellsten 1999, 241). Kirjassa todetaan, että miehen tehtävänä on aluksi enemmänkin antaa äidille mahdollisuus toteuttaa äitiyttä ja miehen tulisi hoitaa muut asiat. Miehen tulisi olla perheen suojelija ja varjelija. Se, että mies käy töissä ja elättää perheensä, on isän tehtävä. Juuri näin hän suojelee perhettään erilaisilta uhilta. Jos isän tehtävää ei arvosteta vaan äiti pärjää omillaan, mies voi kokea jää-vänsä ulkopuoliseksi ja hänen miehuuttansa koetellaan. (Hellsten 1999, 263–264.)

Pohjoismaissa on mahdollisuus isyyslomaan ja kolme neljästä isästä käyttääkin mahdollisuuden tutustua uuteen perheenjäsenen hyväkseen. Vuorovaikutussuh-

teen syntymisellä on pitkäaikainen merkitys ja se muokkaa isiä sekä koko perheen toimintaa. (Lammi-Taskula 2011, 24.)

Sosiaali- ja terveysalalla pitäisi ottaa huomioon enemmän myös miesten tarpeita toimia vanhempana. Pääasiallisesti he tukevat puolisoaan lapsen hoidossa ja keskittyvät heidän hyvinvointiinsa, mutta jäävät itse ilman tukea. Varsinkin synnytyksen jälkeisen masennuksen kohdalla on tutkittu, että miehet väsyvät vasta kun puolison tilanne on parempi. Kun isä voi hyvin, hän pystyy hoitamaan sekä työnsä ja silloin parisuhteen hoitaminen on helpompaa ja hän jaksaa osallistua lasten kasvun ja kehityksen tukemiseen. (Tesso- lehti 7/2011, 10.)

Aira Kaila-Behm on tehnyt tutkimusta miehistä, joista on tulossa isiä. Tutkimus tehtiin neuvolan asiakkaista. Tulosten mukaan löytyi neljä isätyyppiä. Sivustaseuraajaisä, joka ei vielä ollut valmis vastuunottoon. Tukihenkilöisä, joka oli halukas auttamaan äitiä kaikessa tukijana, mutta lapseen kohdistuvissa asioissa tukeutui puolisoonsa. Kumppani-isä toimi muuten samalla tavoin, kuin tukihenkilöisä, mutta teki myös itsenäisiä päätöksiä ja oli oma-aloitteinen. Viimeisenä tyyppinä oli perheenpääisä. Tätä isätyyppiä ei juuri kiinnostanut oikea toimiminen vaan lähinnä päättäminen ja raha-asioista huolehtiminen. (Kinnunen & Rönkä 2002, 76.)

4.5 Isovanhempien merkitys

Sana mummo tai pappa tuo usein mieleen vanhan ihmisen, joka on jo eläkkeellä ja jolla on aikaa. Kuitenkin isovanhemmiksi tullaan jo keski-ikäisenä, jolloin ollaan vielä työelämässä. (Mäkelä 1999, 5.) Isovanhemmilla voi olla harrastuksia työn lisäksi ja aina ei asuta samalla paikkakunnalla perheen kanssa. Myös uusperheen rakenne ja avo/avioerot voivat hankaloittaa yhteydenpitoa.

Useimmiten lapset lähentävät vanhempien ja isovanhempien välejä. Isovanhemmista voi muodostua lapselle hyvinkin tärkeät ihmiset. Törrönen toteaa, että Suomessa vallitsee välittämisen ja pyyteettömän auttamisen malli, jota monessa muussa maassa ei ole. Isovanhempi voi parhaimmillaan auttaa perhettä niin konkreettisilla teoilla, kuten esimerkiksi viemällä harrastuksiin ja hoitamalla sairasta

lasta. Pääsääntöisesti mummot ovat aktiivisempia toimimaan lapsen hoidossa, mutta myös papat osallistuvat yhä enemmän. (Törrönen 2012, 140- 142.)

Kaikkein eniten apua toivotaan ja saadaan isovanhemmilta yleensä esikoisen syntymän jälkeen (Salmi & Lammi- Taskula 2004, 107). Isovanhemmilta voi saada monenlaista apua. Välttämättä apu ei ole pelkästään lasten hoitamista, vaan se voi olla myös taloudellista apua tai henkistä tukea arjessa jaksamiseen. (Salmi & Lammi- Taskula 2004, 107.)

4.6 Pikkulapsiperheiden ongelmat

Perhe- ja vanhemmuus kirjassa työn ja perheen yhteensovittaminen mainitaan yhdeksi keskeiseksi ongelmaksi. Myös sosiaalisten verkostojen vähyys ja esimerkiksi avioero- ja uusioperheiden määrän kasvaminen luovat omat haasteensa perheiden jaksamiselle. (Kinnunen & Rönkä 2002, 5.) Johanna Kuivakangas kirjoittaa perheen ajankäyttöön liittyvän paljon odotuksia. Perheet haluaisivat viettää laatu-aikaa koko perheen kesken ja harrastaa yhdessä. Esimerkiksi viikonloppuihin ja lomiin yritetään panostaa jopa niin paljon, että monesti yritys yhteiseen hyvään, päätyykin riitelyyn kun kaikkien perheenjäsenten odotukset eivät menekään yksiin. (Kinnunen & Rönkä 2002, 43–44.)

Monesti tuntuu, että ihmiset unohtavat kokonaan että kaikki vapaa-aika ei voi olla jotain hienoa ja yhteistä tekemistä ja kokemuksia toisensa perään. Välillä olisi hyvä olla vaan ja viettää normaalia arkea, ilman mitään ihmeellistä tekemistä. Monesti vanhemmat tuntevat syyllisyyttä töiden paljoudesta ja lasten kanssa vietetyn ajan vähydestä. Tämän takia lapsille ei haluta tuottaa pettymyksiä yhteisen ajan käytöstä.

Vanhempien näkemyksen mukaan haasteellisimpia hetkiä on töistä paluu, jatkuva kiireen tuntu ja perheenjäsenten aikataulujen yhteensovittaminen. Myös kotityöt ja vapaa-ajan vietto ja harrastuksiin vienti ja haku koetaan arkea hankaloittavina tekijöinä. Ilta- ja yötyöt eivät myöskään helpota tilannetta. (Rönkä ym. 2009, 15–16.) Perheen ulkopuolisen avun vanhemmat kokevat arkea helpottavaksi tekijäksi. Su-

kulaisten, esimerkiksi isovanhempien ja ystävien apu on tervetullutta. (Rönkä ym. 2009, 145.)

Vanhemmilla saattaa olla myös paineita olla hyviä äitejä ja isiä lapsilleen. Yhteiskunta luo paineita esimerkiksi sosiaalisen median kautta. Lapsilähtöisyys on tämän hetken lähtökohta lastenkasvatuksessa. Pikkulapsiperheissä painotetaan vauvan ehdoilla toimimista ja tuoreet vanhemmat voivat hämmentyä vauvan kanssa kuluvan ajan määrästä. Joka puolelta tulee ohjeita, miten tulee toimia missäkin tilanteessa. Isovanhemmat neuvovat oman sukupolvensa ohjeilla ja esimerkiksi sosiaalisessa mediassa sekä internetissä olevilla äiti-ryhmillä voi olla tiukkojakin mielipiteitä sekä lapsen hoidosta että kasvatuksesta.

Vanhemmuutta ei koeta taakaksi, vaan vanhemmat yhä useammin saavat siitä paljon hyviä kokemuksia ja kasvavat myös itse lapsen myötä. (Rönkä ym. 2009, 68.) Pikkulapsiperheissä ongelma voi olla myös unenpuute, joka vaikuttaa monella tapaa perheen jaksamiseen ja vanhempien keskinäiseen hyvinvointiin.

Vauvan myötä tulevan vastuun määrä voi myös olla yllättävää ja vanhemmat miettivät kuinka paljon heidän tulee muuttaa omia arkisia toimintatapojaan. Naisella on odotusaika, jolloin hän valmistautuu vanhemmuuteen. Mies seuraa sivusta, mutta ei voi samalla tavalla samaistua naisen tilanteeseen. Vauvan synnyttyä isän odotetaan ottavan yhtä vastuullisen roolin lapsen hoidossa äidin kanssa, mutta se saattaa olla joillekin hankalampaa. (Kinnunen & Rönkä 2002, 73.)

5 LAPSIPERHEIDEN TUKI

Tässä osiossa kerron vauva- ja leikki-ikäisen perheen palveluista sekä vertaistuesta ja sen merkityksestä. Tässä kappaleessa esittelen myös varhaisen tuen tahoja ja varhaiskasvatusta. Kerron myös kunnallisista sekä kolmannen sektorin palveluista, joita perheille on tarjolla mahdollisissa ongelmatilanteissa.

5.1 Palvelut lapsen kehitykseen ja vanhemmuuden tukeen

Suomessa on vanhemmille tarjolla erilaisia tukia pikkulapsivaiheeseen. Kaikki alkaa äitiysrahakaudesta ja joko vapaavalintaisesti äitiyspakkauksesta tai rahasta pakkauksen sijaan. On mahdollisuus vanhempainvapaisiin, jotka voidaan jakaa. Päivähoitojärjestelmä joustaa vanhempien töiden mukaan ja osassa työpaikkoja on mahdollisuus osa-aikaiseen työntekoon tai lyhennettyihin työpäiviin. (Rönkä ym. 2009, 142.) Lisäksi isille on tarjolla isäkuukausi ja isyyusraha. Lain mukaan näihin on oikeus kaikilla suomalaisilla vanhemmilla. Kuitenkin koska palveluita on tarjolla paljon, kaikkien itselle tarpeellisten löytyminen voi olla joskus haasteellista. Pelkästään erilaisten tukien saamiseen vaaditaan monta eri hakemusta. Suomessa lapsiperheet voivat pääsääntöisesti hyvin peruspalveluiden ansiosta. Kuitenkin jatkuvasti lisääntyy tarve erilaisille korjaaville palveluille. (Törrönen 2012, 28.)

Palveluiden ja palveluiden tarvitsijoiden määrä yhteiskunnassamme lisääntyy jatkuvasti. Vuonna 2011 syntyi 59 961 lasta. (Tilastokeskus, syntyneet 2011 [viitattu 10.3.2013].) Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen teettämässä tutkimusraportissa kerrotaan lasten ja perheiden palveluista. Perheet käyttävät useita palveluita sekä julkiselta-, yksityiseltä,- että kolmanneltakin sektorilta. (Perälä, Salonen, Halme & Nykänen, 17,18 [viitattu 21.3.2013].)

Kunnat ovat velvollisia järjestämään kuntalaisilleen tiettyjä sosiaalipalveluita. Tarkoituksena on, että jokaisella kuntalaisella olisi mahdollisuus itsenäiseen elämiseen ja elämänhallintaan. Lain mukaan näitä palveluita ovat sosiaalityö, sosiaalipäivystys, kotipalvelut, omaishoidon tuki, asumispalvelut, laitoshoido, perhehoito, kuntoutus, lasten ja perheiden palvelut, ikäihmisten palvelut, vammaispalvelut sekä päihdetyö- ja palvelut. (Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710, [viitattu 25.2.2013].)

5.1.1 Neuvola

Äitiysneuvolassa tehdään yhteistyötä koko perheen kanssa ja isiä toivotaan osallistumaan perhe- ja synnytysvalmennukseen. Neuvola tukee vanhemmuudessa ja erityisesti sosiaalista ja henkistä tukea annetaan ensisynnyttäjille. Neuvolasta saa myös apua raskauden keskeytyessä, vammaisen lapsen syntyessä tai jos lapsi kuolee. (Lammi-Taskula 2011, 106–107.) Lastenneuvolassa seurataan lapsen kehitystä ja kasvua. Neuvolatyön tarkoituksena on ohjata vanhempia lapsen huolenpidossa, hoidossa ja kasvatuksessa. Neuvolassa rokotetaan lapsia erilaisia tauteja vastaan sekä seurataan fyysistä kasvua ja kehitystä. Neuvola tekee yhteistyötä vanhempien, päivähoiton ja muiden tarvittavien tahojen kanssa. (Lammi-Taskula 2011, 108.)

5.1.2 Lapsiperheiden kotiapu

Kotipalvelu mielletään, ja onkin pääasiallisesti vanhusten, sairaiden ja vammaisten kanssa tehtävää työtä. Työn tarkoituksena on auttaa asiakkaita selviytymään tavallisesta arjesta ja hoitaa välttämättömiä askareita. Kuitenkin myös lapsiperheillä on mahdollisuus kotipalveluun, esimerkiksi vanhempien sairastaessa. Alavuden kaupungilla on nyt myös oma työntekijä lapsiperheiden kotipalvelua varten. Myös 4H-yhdistykseltä on mahdollisuus ostaa kotiapu-palveluita. Lammi-Taskula kirjoittaa kotipalvelun olleen alun perin juuri lapsiperheille tarkoitettua apua, jos lapsen hoitaja tai lapsi oli sairaana. Kotipalvelu voi olla myös tehostetun perhetyön muoto, jossa työntekijän tarkoituksena on tukea perheen voimavaroja. Lammi-Taskula 2011, 79.)

5.1.3 Perhekahvilatoiminta

Vauvaperheille tyypillistä perhepalvelua ovat erilaiset perhekahvilat. Myös erilaiset vanhemman ja vauvan väliset toiminnalliset tuokiot ovat perheille tuotettavaa palvelua ja omalta osaltaan ehkäisevää perhetyötä. Näillä voi olla eri tahoja järjestäji-

nä, osa on kunnallista, osa yksityisiä ja osa vaikkapa seurakunnan toimintaa. Lastensuojelulla on myös ennaltaehkäisevää perhetyötä vanhempi-vauvaryhmien sekä vauvaryhmien muodossa. Myös perhevalmennus voidaan lukea tähän. Osallistuminen kaikkiin näihin on täysin vapaaehtoista. Neuvoloilla on myös mahdollisuus tehdä yhteistyötä perhetyöntekijän kanssa ja näin yhdessä tiiminä tukea vanhempia erilaisissa arjen haasteissa. (Kuosmanen 2009, 13- 14.)

5.1.4 Vertaistuki

Vertaistuella tarkoitetaan jonkin elämäntilanteen tai ongelman jakamista toisten kanssa. Sillä ei tarkoiteta ammattilaisten tarjoamaa apua, vaikka se voi olla yhtenä osana vertaistukea tai vertaistukiryhmää. Vertaistuki pohjautuu ajatukseen, että samankaltaisia kokemuksia omaavat huomaavat että on muitakin, jotka saattavat olla samassa elämäntilanteessa. Kokemusten jakaminen voi auttaa selviytymään erilaisista tilanteissa jokapäiväisessä elämässä. (Sosiaaliportti, vertaistuki. [viitattu 13.10.2011].)

Vertaistuen ei tarvitse olla ryhmämuotoista tai pitkäkestoista. Esimerkiksi neuvolasta järjestetyt äiti-lapsi tapaamiset järjestettiin Alavudella 4 kertaa vauvavuoden aikana ja niissä äideillä oli mahdollisuus vertaistukikeskusteluun sekä keskenään, että neuvolahenkilökunnan kanssa. Paikalla oli siis myös ammattilaisia, mutta pääpaino oli äitien välisellä keskustelulla. Tarkoituksena oli keskustella arkipäivän sujumisesta, yleisestä jaksamisesta, parisuhteesta vauva-aikana ja mahdollisista huolenaiheista vauvaan tai perheeseen liittyen. Ryhmään tuleminen oli vapaaehtoista ja sinne kutsuttiin ensimmäisen lapsen saaneet tietyltä ajanjaksolta lastenneuvolan kautta.

Vertaistuen hyötynä ovat kaikkien osallistujien samankaltaiset kokemukset. Pienten lasten vanhemmilla saattaa olla paljonkin keskusteltavaa vaikkapa perhekahvilassa vaikkapa vain lapsen perushoidosta. Keskustelu voi olla helppoa ryhmässä, vaikka osallistujat olisivatkin vieraita toisilleen, koska kokemuspohja on samankaltainen ja vanhempi kokee, että häntä oikeasti ymmärretään. (Ihalainen & Kettunen 2011, 47–48.)

5.2 Palvelut lapsiperheiden ongelmatilanteissa

5.2.1 Perheneuvola

Lastenneuvolatoiminnan lisäksi perheiden tukena on myös perheneuvolatoiminta, jossa vanhemmat saavat tarvittaessa tukea vanhemmuuteensa. Joskus kyse voi olla myös huolesta ja esimerkiksi päivähoidosta voidaan ohjata perheneuvolan palveluiden piiriin. Perheneuvolan työntekijöinä toimii sekä sosiaalityöntekijöitä että psykologeja ja palvelu on perheille ilmaista eikä sinne tarvitse lähetettä, vaan vanhemmat voivat itse ottaa yhteyttä sinne ja sopia tapaamisesta. (Lammi-Taskula 2011, 80–81.) Perheneuvola tekee tarvittaessa yhteistyötä esimerkiksi päivähoiton ja lastensuojelun kanssa. Alavudella toimii Osviitta, jossa on tarjolla perheneuvolapalveluita, psykologipalveluita, päihdetyötä, puheterapiaa, toimintaterapiaa sekä konsultaatio- ja asiantuntija-apua. Osviitassa työskentelee moniammatillinen työryhmä, jossa työntekijöinä toimii edellä mainittujen alojen ammattilaisia. (Osviitta, [viitattu 20.3.2013].)

5.2.2 Sosiaalityö

Sosiaalityö on tarkoitettu yksittäisten ihmisten sekä perheiden avuksi. Sosiaalityön tarkoituksena on neuvoa ja ohjata asiakkaita erilaisten tukitoimien avulla. Sosiaalityöhön kuuluvat niin toimeentulotuki, kuin yleinen neuvonta ja ohjaus asiakkaan tarpeisiin vastaaviin palveluihin. Lasten, nuorten sekä perheiden kanssa voidaan tehdä lastensuojelun eri muodoissa. Ensisijaisesti tavoitteena ovat vanhemmuuden tukeminen ja mahdolliset avohuollon tukitoimenpiteet. (Alavuden kaupunki, sosiaalityö [viitattu 17.4.2013].)

Sosiaalityötä on ennaltaehkäisevää sekä korjaavaa. Sosiaalityöntekijät tekevät arvioita ja seurantaa sekä ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä perheen hyväksi. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on myös ajaa niiden asioita, jotka eivät ehkä itse kykene siihen. Tarkoituksena on tuki, että asiakkaat voimaantuisivat ja voisivat jatkossa toimia itse. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, sosiaalityö. [viitattu 2.3.2013].) Sosiaalityötä tehdään monipuolisesti sekä asiakkaiden omissa kodeissa, kuin myös palve-

lupisteissä ja kaduilla. Yhtenä esimerkkinä ovat lähiöprojektit. (Lammi-Taskula 2011, 75.)

Joskus perheellä voi olla taloudellisesti sellainen tilanne, että perhe ei voi saada välttämätöntä toimeentuloaan mistään muualta. Tällöin voidaan hakea toimeentulotukea. Toimeentulotuki on kuitenkin viimeisin sosiaaliturvan muoto, ensin on haettava muita mahdollisia tukia. Toimeentulotukea on kolmea eri muotoa, perustoimeentulotuki, täydentävä toimeentulotuki ja ehkäisevä toimeentulotuki. (Sosiaali- ja terveysministeriö, toimeentulotuki, [viitattu 23.5.2013].)

5.2.3 Ero ja lasten huolto

Joskus avo-, tai aviopuolisot miettivät eroa tai ovat jo eronneet ja pohtivat miten lasten huoltaminen järjestetään. Perheasioiden sovittelua voidaan käyttää apuna näissä tilanteissa. Myös parisuhteen muissa kriiseissä voi ottaa yhteyttä perheneuvontaan. (Lammi-Taskula 2011, 81.) Alavudella perheasioiden neuvottelua ja sovittelua on tarjolla Osviitassa. Perheneuvontaan voi ottaa myös yhteyttä, jos perhe on huolissaan lapsen kehityksestä tai käytöksestä. Myös erilaisissa kriisitilanteissa voi ottaa yhteyttä perheneuvontaan. (Osviitta, perheneuvonta [viitattu 20.3.2013].)

5.2.4 Lastenvalvoja

Jos perheeseen syntyy lapsi eivätkä vanhemmat ole avioliitossa, on lapsen isän vahvistettava isyys lastenvalvojalla. Isyys voidaan myös kumota lastenvalvojan luona, tällöin elatusvelvollisuus siirtyy isältä pois. Lastenvalvojan tehtäviin kuuluu myös elatusavun- ja tuen selvitys sekä huolto- ja tapaamisoikeudelliset asiat. Lastenvalvojana toimii yleensä sosiaalityöntekijä. Lapsen huoltoon ja tapaamiseen liittyvistä asioista tulisi sopia kirjallisena kunnan sosiaalitoimeen tai tuomioistuimeen, jos sopimuksesta halutaan lainvoimainen. Tarkoituksena on, että lapsella on mahdollisuus tavata molempia vanhempiaan lapsen toiveiden mukaisesti, kuitenkin ottaen huomioon lapsen iän. (Lammi-Taskula 2011, 82.)

5.2.5 Perhetyö

Joskus käy niin, että vanhemmat eivät jaksaa tai kykene täysivaltaisesti huolehti-
maan lapsistaan ja tällöin neuvolasta on myös tarjolla perhetyötä, jonka tarkoitus
on olla ennaltaehkäisevää ja maksutonta tukea perheille. Tarkoituksena on tukea
vanhemmuutta ja arjessa toimimista. Tähän sisältyy palveluohjausta ja vertais-
ryhmiä. (Sosiaaliportti, perhetyö. [viitattu 11.10.2011].)

Perhetyö perustuu lastensuojelulakiin ja siitä vastaa kuntien sosiaalihuollosta vas-
taava toimielin. Perhetyötä voi olla ennaltaehkäisevää ja korjaavaa. Tarkoituksena
on vanhemmuuden tukeminen ja erilaisten arjen tilanteiden hallinta. Lisäksi perhe-
työllä vaikutetaan vuorovaikutustaitoihin ja ehkäistään syrjäytymistä. (Sosiaaliport-
ti, perhetyö. [viitattu 11.10.2011].) Neuvolan perhetyö on esimerkki ennalta ehkäi-
sevästä perhetyöstä. Se on suunnattu odotusaikaan, sekä vauva- sekä taape-
roikäisten vanhemmille. Perheet tulevat perhetyön piiriin joko lastenneuvolan kaut-
ta, oman pyyntönsä perusteella tai muiden perhepalveluiden kautta. Neuvolan
perhetyötä pidetään hyvänä ja positiivisena asiana, eikä koeta sitä osaksi lasten-
suojelua. Perheet ovat olleet tyytyväisiä ja vanhemmat ovat kokeneet saaneensa
tukea arjen hallintaan. Korjaava perhetyö on pääsääntöisesti lastensuojeluun pe-
rustuvaa ja tavoitteellista toimintaa. Korjaavaan perhetyöhön sisältyy erilaisia arvi-
ointeja ja seurantaa. (Sosiaaliportti, neuvolan perhetyö. [viitattu 11.10.2011].)

Joissain yhteyksissä perhetyöllä tarkoitetaan yleisesti moniammatillista työtä per-
heiden parissa, jossa työntekijöinä voi olla terveydenhoitajia, lääkäreitä, sosiaali-
työntekijöitä ja vaikkapa opettajia. Tämän kaltaista perhetyötä on sekä kolmannel-
la sektorilla, seurakunnilla, yrityksillä kuin julkisella sektorillakin. Perhetyön tarkoi-
tuksena on edistää perheen hyvinvointia ja toimintaan liittyy jonkin asteinen huoli.
(Nätkin & Vuori 2007, 7, 18.)

5.2.6 Lastensuojelu

Joskus lastensuojelutarpeen selvitys lähtee vanhempien huolesta lapsen hyvin-
vointiin liittyen. Joskus selvitys alkaa voi alkaa myös lastensuojeluilmoituksen pe-
rusteella. Yhteyden ottaminen lastensuojeluun ei tarkoita epäonnistumista van-

hempana eikä automaattisesti lapsen huostaanottoa. Avohuollon tukitoimenpiteenä voi olla esimerkiksi taloudellinen apu perheelle, tukihenkilö-, tai tukiperhetoiminta. Tukiperhetoiminta voi tulla kyseeseen myös esimerkiksi vaikean sairauden tai yksinhuoltajien jaksamisen tueksi (Pelastakaa lapset ry, [viitattu 30.4.2013]).

Jos vanhemmat eivät kykene huolehtimaan lapsesta avohuollon tukitoimien avulla, viimeisenä toimenpiteenä lastensuojelussa on kiireellinen sijoitus ja mahdollinen huostaanotto. Kuitenkin pyrkimys on aina tukea vanhemman ja lapsen tervettä ja toimivaa suhdetta. (Alavus. Lastensuojelu, [viitattu 30.4.2013].)

5.3 Varhaiskasvatus

Jokainen kunta vastaa päivähoiton järjestämisestä, mutta päävastuu on sosiaali- ja terveysministeriöllä. Päivähoiton tarkoituksena on kasvatus, hoito ja opettaminen. Päivähoitoa on saatavilla perheille heidän äidinkielellään, jos se on suomi, ruotsi tai saame. Muun kielisten lasten päivähoito toteutetaan yhteistyössä asiantuntijoiden kanssa. Päivähoito järjestetään päiväkodissa, ryhmäperhepäivähoidossa tai perhepäivähoidossa. Päivähoitomaksut määräytyvät perheen tulojen sekä perhekoon mukaan. Myös yksityinen päivähoito on mahdollista, mutta tällöin palveluntarjoana ei tällöin toimi kunta. (Sosiaali- ja terveysministeriö. Päivähoito, [viitattu 12.10.2011].)

Suomalaisen päivähoiton päätehtävä on lasten hyvinvoinnin edistäminen. Päivähoitoa on kehitetty jo yli 100 vuoden ajan. Päivähoiton työntekijöinä toimivat lastentarhanopettajat, lastenhoitajat, lähihoitajat, perhepäivähoitajat ja ryhmäperhepäivähoitajat. Päivähoitoa järjestetään perheen tarpeiden mukaan joko kokopäivä-, - tai osapäivähoitona. Osapäivähoidossa lapsi saa olla korkeintaan viisi tuntia päivässä ja kokopäivähoidossa korkeintaan 10 tuntia vuorokaudessa. Joskus vanhempien työaikojen vuoksi lapselle on järjestettävä vuorohoitopaikka. Vanhemman on mahdollista hoitaa alle kolmevuotiaista lasta kotona kotihoidontuella. Valtaosa 3-6 vuotiaista kuuluu päivähoiton piiriin. (Lammi- Taskula 2011, 77- 78.)

Laki lasten päivähoitosta (1973/367) määrittelee hoidon päiväkotihoidoksi, perhepäivähoidoksi, leikkitoiminnaksi tai muuksi päivähoitotoiminnaksi (Laki lasten päi-

vähoidosta, [viitattu 23.5.2013].) Alavudella toimii tällä hetkellä viisi päiväkotia, kuudes avataan syksyllä. Ryhmäperhepäiväkoteja on kymmenen ja perhepäivähoitajia on noin 40. Osassa päiväkoteja on vuorohoitoa tarvitseville lapsille ryhmä. Myös viikonloppuna työskenteleville on mahdollisuus tuoda lapsensa päiväkotiin. Kaupungilla on yksi kiertävä erityislastentarhanopettaja, joka työskentelee kaikissa päivähoiton yksiköissä. (Alavuden kaupunki, Varhaiskasvatus. [viitattu 23.5.2013].) Päivähoitoasetuksessa määritellään, että hoitopaikkaa on haettava vähintään neljä kuukautta aikaisemmin kuin hoito aloitetaan. (Asetus lasten päivähoidosta. (239/1973). [Viitattu 23.5.2013].) Kuitenkin, jos hoidon aloittaminen liittyy vanhemman työllistymiseen tai opiskeluun, päivähoitopaikkaa haetaan heti. Jokaisella lapsella on subjektiivinen oikeus päivähoitoon, vanhempien työ- tai opiskelutilanteesta riippumatta. (Rönkä ym. 2009, 70.)

Alavudella päivähoitopaikka järjestyy yleensä todella nopeasti. Alavuden kaupungilla on käytössä sähköinen päivähoitohakemus, joka nopeuttaa hakemusten käsittelyä. Jos sähköistä lomaketta ei ole mahdollista täyttää, voi päivähoitopaikkaa hakea myös paperihakemuksella.

5.4 Kolmannen sektorin ja seurakunnan palvelut

Kolmannella sektorilla tarkoitetaan vapaaehtoisuuteen perustuvaa toimintaa. Ideana on voittoa tavoittelematon, mutta yhteiskuntaa ja yksilöitä hyödyttävä toiminta. Kolmannen sektorin toimijoiden toiminta pohjautuu voimassa oleviin lakeihin ja asetuksiin. Toiminnalle on ominaista, että se on kaikille avointa. (Kolmassektori, [viitattu 3.3.2013]. Järjestöjen palveluilla täydennetään julkisia palveluita. Pääsääntöisesti kolmannen sektorin toimijoina pidetään yhdistyksiä, järjestöjä ja säätiöitä, mutta myös muut yhteisöä hyödyttävät ja voittoa tavoittelemattomat toimijat voivat kuulua kolmannen sektorin piiriin. (Narikka 2008, 159.)

Esimerkkinä Alavudella toimivasta kolmannen sektorin toiminnasta on Mannerheimin lastensuojeluyhdistyksen Alavuden paikallisyhdistys. Alavudella toimii myös 4H-yhdistys. Eri seurakunnat tarjoavat myös monipuolisesti toimintaa perheille esimerkiksi perhekerhojen ja erilaisten tapahtumien muodossa.

6 PALVELUOPPAAN KOOSTAMINEN

6.1 Oppaan lähtökohdat

Opinnäytetyöni idea sai alkunsa, kun odotin ensimmäistä lastani ja olin juuri muuttanut uudelle paikkakunnalle. Ihmiset ja paikat olivat kaikki vieraita. Toivoin, että tutustuisin lapsen kautta alueeseen ja muihin vanhempiin. Neuvolassa ei kerrottu kuin raskauteen kuuluvista asioista ja koin, että oli haasteellista etsiä tietoa mitä kunnassa on tarjolla pienten lasten perheille. Tein hallinnon harjoittelujakson odotusaikanani kaupungin päivähoitotoimistolla ja sain sitä kautta kuulla muutamista mahdollisuuksista.

Minulle ehdotettiin jo harjoitteluajana päivähoitoa esittelevän esitteen päivittämistä, joka postitetaan lapsen synnyttyä perheeseen. Esite kuitenkin sisälsi ainoastaan päivähoitoon liittyviä asioita. Mielestäni se ei tuntunut ollenkaan ajankohtaiselta vielä ainakaan vuoteen. Sitten palasin uudelleen toimistolle ja ehdotin, että tekisin hieman muutoksia jaettavaan päivähoitoesitteeseen ja tekisin kokonaan uuden esitteen, jossa olisi tuleville vanhemmille ja perheille ideoita, vinkkejä ja neuvoja. Alavudella on kyllä mahdollisuuksia tehdä monenlaista pienenkin lapsen kanssa, mutta niistä ei juuri ilmoiteta missään, vaan tieto kulkee suusta suuhun ja vanhemmalta toiselle. Kuitenkin myös täällä asuu perheitä, jotka ovat ehkä vasta muualta muuttaneita, tai muuten vain sellaisia, joilla ei ole muihin lapsiperheisiin sosiaalisia kontakteja.

Opinnäytetyöni ideana oli koota kaupungin tarjonnasta infopaketti, josta vanhemmat voivat löytää niin perhekahvilan sijainnin, aukioloajat kuin neuvolan yhteystiedot. Oppaan funktiona ei ole korvata kersanet – internet sivustoa, vaan olla nimenomaan alavutelaisille perheille ajankohtaistiedon oppaana. Kersanet- sivustolla on kyllä hyvin linkkejä moniin vanhemmille tarpeellisiin tietoihin, kuten vaikkapa marttojen sivuilta löytyy paljon kodinhoitoon liittyvää tietoutta.

6.2 Oppaan ja teorian toteutus

Olen tehnyt opinnäytetyötäni pitkällä aikavälillä. Aloitin suunnittelun jo 2010 keväällä ja työn valmistumista on viivytännyt tällä välillä syntyneet kaksi lastani. Ohjaaja on onneksi ollut todella kannustava ja työelämätaho erittäin joustava. Opinnäytetyön teko ei ole ollut helppoa, mutta mielekäs aihe ja kannustus saivat työtäni etenemään. Hitaasti, mutta varmasti on ollut taktiikkani.

Teoriaosan tekeminen on ollut itselleni haastavaa. Työtä on muokattu paljon, työ on välillä rönnyillyt uusille urille, mutta sen jälkeen ohjaajan toimesta palautettu takaisin asiaan. Olisin voinut olla paljon aktiivisempi työn toteutuksen suhteen, mutta perhe- elämä on tuonut omat haasteensa. Lisäksi teoriaosan sisällön hahmottaminen on ollut vaikeaa. Rajaaminen on ollut haastavaa, mutta nyt uskoisin, että teoriaosa täydentää opasta hyvin.

Oppaasta tuli jonkin verran erilainen siihen nähden, mitä alun perin ajattelin siihen laittavani. Olin ajatellut sen olevan jokapäiväiseen käyttöön sopiva opas, josta vanhempi löytää niin haluamansa tahon yhteystiedot kuin vaikkapa perhekahvilan ajat. Kuitenkin työelämätaho antoi raamit oppaaseen ja toivon, että se palvelee kaupunkilaisia hyvin ja sitä tullaan päivittämään vuosittain.

Oppaasta haluttiin mahdollisimman yksinkertainen ja selkeä, helppo päivitettävä. Opas jaetaan vauvaperheille vauvalahjan yhteydessä. Oppaaseen ei lopulta haluttu yhteystietoja, vaan linkit löytyvät oppaasta ja yhteystiedot verkkosivuilta. Pääsääntöisesti viitataan Alavuden kaupungin verkkosivuille ja työelämätaho toivoi niin myös saadakseen kaupungin asukkaat tutustumaan myös kaupungin muihin palveluihin.

Aloitin oppaan teon keväällä 2011. Suunnitelma oppaan toteutuksesta oli tehty jo aiemmin. Varsinainen työ on toteutettu pääasiallisesti keväällä 2013. Kovin montaa palaveria emme pitäneet työelämätahon kanssa, mutta lähetin oppaasta rungon, jossa oli ensimmäiset ideat ja jonkin verran Alavudella olevia palveluita. Sain siitä palautetta, jonka mukaan opasta muokkasinkin yhä uudelleen ja uudelleen. Tämän jälkeen tapasimme ja pohdimme yhdessä, mitä olisi järkevää vielä ottaa mukaan ja mitä tiivistää ja poistaa. Työelämätaholla on ollut omat haasteensa sovit-

taa aikataulua kanssani. Tämän vuoksi olimme pääsääntöisesti yhteydessä sähköpostitse.

Työn loppuvaiheessa toteutin vielä valtaistavat sosiaalityön menetelmät- harjoittelun ja haastattelin vanhempia oppaasta. Opasta on muokattu melkoisesti ja voi olla, että muokkaamme sitä vieläkin ennen julkaisemista. Tulen esittelemään oppaan vielä kesäkuussa kaupungin palaverissa. Oppaan järjestystä on muokattu vanhempien kommenttien, sekä tietenkin kaupungin toiveiden mukaan. Järjestys mukailee tällä hetkellä hyvin paljon Alavuden kaupungin hallinnollista järjestystä.

Keväällä 2013 olen tavannut eri tahoja, jotka ovat mukana oppaassa ja keskustelimme ja pohdimme yhdessä, mitä he haluaisivat oppaaseen sisällyttää. Kaikkien kanssa ei ollut mahdollista eikä järkevää sopia tapaamista, joten osan kanssa suunnittelimme heidän osaansa puhelimitse ja sähköpostin välityksellä. Positiivista sähköpostiviesteissä ja osassa tapaamisista olivat ylöskirjatut muutokset. Osalla oli selkeä visio mitä he halusivat tuoda oppaassa esille, toisten muokkaaminen kesti viimeisiin päiviin asti. Osa oppaan tahoista toivoi, että oppaassa käytettäisiin suoraan verkkosivuilta löytyvää tekstiä. Suurin osa esittelyistä on kuitenkin muokattu valmiista teksteistä sekä eri kaupungin lähteistä.

Opasta kootessani yllätyin itsekkin palvelujen määrästä, joita Alavudella on. En myöskään tiennyt kaikista harrastusmahdollisuuksista ja tältä pohjalta toivon, että oppaan kautta perheet paremmin löytävät esimerkiksi tukea ja apua vanhempina jaksamiseen ja vapaa-ajan viettoon perheensä kanssa.

Halusin koota oppaaseen perheille tarkoitetut palvelut yhteen, helposti löydettävään paikkaan. Alavudella on palveluita, joista kaikki perheet eivät välttämättä ole tienneet, mutta joita he voisivat mahdollisesti käyttää. Esimerkiksi lapsiperheiden kotiapu ja 4H-yhdistyksen lastenhoitopalvelu sekä asiointihoito eivät välttämättä ole kaikkien perheiden tiedossa. Asiointihoitoa voi ostaa kaupungilta enintään 5 kertaa kuukaudessa ja se on tarkoitettu alle kouluikäisille lapsille. Tällöin säilyy oikeus kotihoidontukeen.

Valmis opas sisältää terveydenhuoltopalvelut, perheille erilaisia tukipalveluita, kuten esimerkiksi kodinhoitajan sekä perheneuvolan esittelyt. Myös varhaiskasvatuksen eri muodot käydään läpi, jotta perheillä on mahdollisuus tutustua päivähoi-

tomahdollisuuksiin jo ennen, kuin päivähoiton aloitus on ajankohtaista. Oppaaseen olen sisällyttänyt myös vapaa-ajan toimintamahdollisuuksia ja eri yhdistysten sekä seurakuntien toimintaa.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen on ollut hidasta ja kesti jonkin aikaa, ennen kuin sain työni kunnolla alkuun. Opinnäytetyön ohjaaja vaihtui äitiysloman aikana ja nyt keväällä pääsin kunnolla työhön kiinni. Kahden pienen lapsen äitinä vapaa-aikaa ei ole ollut liiemmästi ja opinnäytetyötä onkin pääsääntöisesti työstetty öisin. Työn valmistuminen on vaatinut paljon kärsivällisyyttä monelta taholta. Opinnäytetyön kuvittelin isoksi työksi ja sitä se lopulta kohdallani olikin.

Aluksi lähdin liikkeelle oppaasta. Oppaan rajaaminen ei ollut helppoa. Opasta lähdettiin luomaan tyhjistä ja tutustuin ensimmäisiin perhepalveluoppaisiin vasta ensimmäisen opassuunnitelman jälkeen. Työelämätaholla ei ollut alussa erityisiä toiveita oppaan suhteen. Oikeastaan vasta nyt, opinnäytetyön ollessa valmis, hahmotan kaupungin palvelut paremmin. Selattuani muutamaa eri kaupunkien palveluopasta, huomasin että periaatteessa ne käsittelevät samoja asioita, mutta eri tilaajilla on aina omat toiveensa sisällöstä. Tein Alavuden kaupungin pikkulapsiperheiden palveluoppaasta tämän kaupungin näköisen. Uskon, että opas on helposti ymmärrettävä ja selkokielineen kaikkien luettavaksi.

Alkuperäinen teoriaosa vaihtui lähestulkoon kokonaan keväällä 2013. Käyttämäni lähteet olivat vanhoja eikä niiden kytkeminen oppaaseen ollut järkevää eikä mahdollista. Seminaarit sekä ohjaustapaamiset auttoivat koostamaan oppaalle sopivan teoriaosuuden. Teoriaosan tekeminen on ollut haastavaa, mutta oppaan tekeminen rinnakkain helpotti, varsinkin työn lopussa. Mielestäni teoriaosassa on hyvin koottuna niitä palveluita laajemmalti, joita oppaaseen on sisällytetty. Halusin teoriaosaan asiaa vanhemmuudesta, perheistä yleisesti ja myös perheiden haasteita ja tarpeita. Tarpeisiin ja haasteisiinhan palveluita juuri tarvitaan. Opas täydentää opinnäytetyön teoriapohjaa hyvin lähtemällä liikkeelle vanhemmuudesta ja sen tuomista haasteista.

Teorian pääkohdat ovat vanhemmuus, äitiys ja isyys sekä palvelut. Vanhemmuutta halusin avata, koska se tuntui järkevältä opasta ajatellen. Oppaan lähtökohtana on vanhemmuus ja sen tuomat haasteet. Kerron nykypäivän arjen hektisyydestä ja työn ja perheen yhteensovittamisesta. Äitiyden ja isyyden halusin ottaa myös vanhemmuuden lisäksi alaotsikoiksi, koska koin että molemmilla sukupuolilla on eri-

lainen lähestymistapa vanhemmuuteen. Palvelut koin järkeväksi kuvata laajemmin teorian puolella oppaan lisäksi. Molemmat täydentävät toisiaan.

Lähtökohta oppaallehan oli alun perin oma kokemukseni siitä, etten tiedä mitä lapsiperheille Alavudella on tarjolla. Uskon, että muutkin perheet hyötyvät oppaan olemassaolosta. Vaikka opinnäytetyön tekeminen onkin ollut haastavaa, olen myös samalla oppinut, sekä kaupungin palveluista, mutta myös teoriaosaa tehdessäni asioita vanhemmuudesta sekä palveluista.

Yksi sosionomin tehtävistä on osata toimia palveluohjaajana. Tätä työtä tehdessäni olen saanut tutustua moneen eri palveluun, joita kaikkia en voinut sisällyttää kuitenkaan työhöni. Kuitenkin tarvittaessa, minun on nyt helpompi opastaa asiakkaita oikeisiin palveluihin keräämäni tiedon avulla.

Työn alussa kerroin oppaan toimivan ennalta ehkäisevän työn välineenä. Sosionomin osaamiseen kuuluu asiakkaiden tasa-arvoiseen asemaan auttaminen sekä erilaisten syrjäytymistä aiheuttavien prosessien syntyä ehkäisevät toimenpiteet. Asiakkaiden eli pikkulapsiperheiden osallisuuden lisääminen on myös toteutunut oppaan rakentamisen myötä. Myös kohderyhmälle sopivien ja kohdennettujen palveluiden kartoittaminen oppaaseen on osa sosionomin osaamisaluetta. (Sosionomi (AMK) -tutkinto, [viitattu 23.5.2013].)

Lapsiperheille on tarjolla paljon palveluita, mutta välttämättä perheet eivät tiedä kaikista eivätkä löydä niitä helposti. Opas toimii perheille palveluohjaajana, joka antaa vinkkejä mistä hakea apua, esimerkiksi tilapäiseen lastenhoidontarpeeseen, mutta myös tietoa, mitä eri palveluilla tarkoitetaan. Usein sosiaalialan sanasto on itsestään selvää työntekijöille, mutta ei välttämättä asiakkaille. Halusin oppaaseen avata myös lastensuojelua sekä perhetyötä. Lastensuojelu ja perhetyö voivat tuoda asiakkaan mieleen erilaisen kirjon asioita. Koska opas jaetaan kaikkiin vauvan saaneisiin perheisiin, heillä on heti alusta lähtien mahdollisuus tietää sekä kaupungin, että muiden oppaan tahojen toiminnasta. Tällöin myös muualta muuttaneilla perheillä on tasa-arvoinen lähtökohta perhepalveluihin jo täällä aiemmin asuneiden lapsiperheiden kanssa.

LÄHTEET

- Adoptioperheet ry. [Verkkosivu.]. [Viitattu 1.4.2013]. Saatavana: http://www.adoptioperheet.fi/tietoa_adoptiosta.html
- Adoptiolaki. (22/2012). [Verkkosivu.]. [Viitattu 23.5.2013]. Saatavana: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120022>
- Alavuden kaupunki. Varhaiskasvatus. [Verkkosivu.] [Viitattu. 23.5.2013]. Saatavana: <http://www.alavus.fi/fi/palvelut/opetus-ja-koulutus/varhaiskasvatus.html>
- Alavuden kaupunki. Sosiaalityö. [Verkkosivu.] [Viitattu 17.4.2013]. Saatavana: <http://www.alavus.fi/fi/palvelut/sosiaalipalvelut/sosiaalityo.html>
- Alavuden kaupunki. Lastensuojelu. [Verkkosivu.] [Viitattu 30.4.2013]. Saatavana: <http://www.alavus.fi/fi/palvelut/sosiaalipalvelut/lastensuojelu.html>
- Asetus lasten päivähoidosta. Finlex. [Verkkosivu.] [Viitattu 23.5.2013]. Saatavana: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>
- Huonetta vai sukua. Elämää uusperheessä. Raittila, K. & Sutinen, P. 2008. Kirjapaja. Helsinki.
- Isovanhemmuuden merkitys isoäideille. Mäkelä, M. 1999. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma.
- Isän viisaus. Tasapainoon ja eheyteen isänä, äitinä, puolisona ja kasvattajana. Rönkä, A. & Rönkä, T. 1994. Kustannusosakeyhtiö Ajatus. Helsinki.
- Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli. Aalto, I. & Kolehmainen J. 2004. Vastapaino. Tampere.
- Kangasniemen kunnan lapsiperheiden palveluopas. Pynnönen, E. 2012. Theseus. [Verkkójulkaisu.] Saatavana: <http://publications.theseus.fi/handle/10024/48705>
- Kolmassektori. [Verkkosivu.] [Viitattu 3.3.2013]. Saatavana: <http://www.humalajoki.fi/index.php/kolmassektori>
- Kuntarekry. [Verkkosivu.]. [Viitattu 15.2.2013]. Saatavana: <http://www.kuntarekry.fi/AvoimetTyopaikat/Sivut/Jobs.aspx?JobId=29920&JobLanguage>

- Kuusiokuntien terveystyöntekijät. [Verkkosivu.]. [Viitattu 1.3.2013]. Saatavana: <http://www.6tk.fi>
- Kuusiokuntien terveystyöntekijät. Erityispalvelut Osviitta [Verkkosivu.] [Viitattu 20.3.2013]. Saatavana: <http://www.6tk.fi/erityispalvelut-osviitta.html>
- Kuusiokuntien terveystyöntekijät. Erityispalvelut Osviitta. Perheneuvonta [Verkkosivu.] [Viitattu 20.3.2013]. Saatavana: <http://www.6tk.fi/erityispalvelut-osviitta/perheneuvonta.html>
- Lasten kanssa odotusajasta murrosikään. Janouch, K. 2005. Kustannusosakeyhtiö Otava, Keuruu 2007.
- Laki lasten päivähoitosta. Finlex. 19.1.1973/36. [Verkkosivu.] [Viitattu 23.5.2013]. Saatavana: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Leikkiä vakavilla asioilla. Sinkkonen, J. 2003. Lastenpsykiatrian tutkimussäätiö ja WSOY. Vantaa.
- Loistava yksinhuoltajuus. Alasalmi, P. 2011. Gummerrus Kustannus Oy. Juva.
- Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000- luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Bardy, M. & Salmi, M. & Heino, T. Stakes, Raportteja 263. Helsinki.
- Mikkelin kaupungin perhepalveluopas. Gullman, T. & Ovaska, L. 2011. Theseus. [Verkkojulkaisu.] Saatavana: <http://publications.theseus.fi/handle/10024/31461>
- Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita. Vanhempien näkökulma. Perälä, M-L. & Salonen, A. & Halme, N. & Nykänen, S. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 21.3.2013]. Saatavana: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/27f8cfeb-8fa8-402a-b3a0-e26dd8a7ba6d>
- Onni on joka päivä. Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Törrönen, M. 2012. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Nuorten kuntoutussäätiö. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Parisuhde – Uusperheen ydin. Malinen, V. & Larkela, P. 2011. Väestöliitto. VL-Markkinointi Oy. Helsinki.
- Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Kinnunen, U. & Rönkä, A. 2002. PS- kustannus. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu 2002.
- Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Rönkä, A. & Malinen, K. & Lämsä, T. 2009. PS- kustannus. WS Bookwell. Juva.
- Perhetyön tieto. Nätkin, R. & Vuori, J. 2007. Vastapaino. Tampere.

- Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. 2004. Gummerrus Kirjapaino Oy. Saarijärvi.
- Raskaus, synnytys ja uusi perhe 2011 Rode, U. ja muita kirjoittajia. Julkaisija SCA Hygiene Products A/S, Tanska. 40 tanskankielinen painos. Lopullinen tarkastuspäivä 1.10.2010.
- Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jämsä, J. 2008. WS Bookwell Oy. Juva.
- Sosiaali- ja terveystalvelujen järjestäminen ja hankinta. Narikka, J. Tietosanoma Oy. 2008. Helsinki.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon perusteet. Johanna Lammi-Taskula. 2011. WSOYpro Oy. Helsinki.
- Sosiaalihuoltolaki. 17.9.1982/710. [Verkkosivu]. [Viitattu 25.2.2013]. Saatavana: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710>
- Sosiaaliportti. 19.4.2012. [Verkkosivu]. [Viitattu 1.4.2013]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/vanhemmuudenroolikartta/>
- Sosiaaliportti, vertaistuki. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.10.2011]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elamantuki/vertaistuki/>
- Sosionomi (AMK)- tutkinto. [Verkkosivu]. [Viitattu 23.5.2013]. Saatavana: http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_ammk_tutkinto/
- Sosiaali- ja terveysministeriö: Päivähoito. [Verkkosivu]. [Viitattu 12.10.2011]. Saatavana: http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/paivahoito
- Sosiaali- ja terveysministeriö: Sosiaalityö. [Verkkosivu]. [Viitattu 2.3.2013]. Saatavana: http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/sosiaalityo
- Sosiaali- ja terveysministeriö: Toimeentulotuki. [Verkkosivu]. [Viitattu 23.5.2013]. Saatavana: http://www.stm.fi/toimeentulo/tuet_ja_etuudet/toimeentulotuki
- Sosiaaliportti: Perhetyö. [Verkkosivu]. [viitattu 11.10.2011]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/>

- Sosiaaliportti: Neuvolan perhetyö. [Verkkosivu]. [viitattu 11.10.2011]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/hyvakaytanto/kuvaus/?Practicelid=e1eb963b-7d9a-47c6-bc02-5f388d523f4b>
- SOTKANet. Lapsiperheet. [Verkkosivu]. [Viitattu 22.3.2013]. Saatavana: <http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu>
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Adoptiot [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-7363. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 14.4.2013]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/adopt/>
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [Verkkojulkaisu]. ISSN= 1798-3215. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 13.10.2011]. Saatavana: <http://tilastokeskus.fi/til/perh/index.html>
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Syntyneet 2011. [Verkkojulkaisu]. ISSN= 1798-2391. 2011. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 10.3.2013]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/synt/2011/synt_2011_2012-04-13_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [Verkkojulkaisu]. ISSN= 1798-3215. Vuosikatsaus 2011, 3. Lapsiperheiden määrä pienenee tasaisesti. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 10.3.2013]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/perh/2011/02/perh_2011_02_2012-11-09_kat_003_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet 2011. [Verkkojulkaisu]. ISSN= 1798-3215. 2011. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 10.3.2013]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/perh/2011/perh_2011_2012-05-25_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestölaskenta. Lapsiperheiden määrä pienin vuosikymmeniin. [Verkkojulkaisu]. 2011. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 11.3.2013]. Saatavana: http://www.stat.fi/tup/vl2010/art_2011-08-16_001.html
- Tasa-arvo työoloissa. Lehto, A-M. & Sutela, H. 1999. Tilastokeskus, Työmarkkinat 1999:19. Helsinki.
- Tesso, Sosiaali- ja terveystieteiden aikakauslehti 7/2011, s. 10. Julkaisija Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Sosiaali- ja terveysministeriö. PunaMusta Oy, Joensuu 2011
- Tukiperhetoiminta. Pelastakaa lapset ry.[Verkkosivu.]. [Viitattu 30.4.2013]. Saatavana: <http://www.pelastakaa lapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/tukiperhetoiminta/>
- Turvaverkko vai trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2011. WSOYpro Oy. Helsinki.

Vanhemmuus- vastuullista vallankäyttöä. Hellsten, T. Kirjapaja Oy, Helsinki 1999.
Painopaikka WSOY- Kirjapainoyksikkö, Juva 1999.

Vahvaan vanhemmuuteen. Kristeri, I. 2002. Kirjapaja Oy. Helsinki.

Vauvan ääntä etsimässä. 2009. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 11. Nykypaino Oy. toim. Sinikka Kuosmanen

Vau. Ydinperhe [Verkkosivu.] [Viitattu 12.3.2013]. Saatavana:
<http://www.vau.fi/Perhe/Perheessa/Ydinperheen-lyhyt-historia/>

Viiskunta. Länsi-Suomen maistraatti. 19.3.2013

Väestöliitto. Uusperheet [Verkkosivu.] [Viitattu 12.3.2013]. Saatavana:
http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/perheiden_monimuotoisuus/uusperheet/

Väestöliitto. Perhe ja työ [Verkkosivu.] [Viitattu 9.3.2013]. Saatavana:
http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/perhe_ja_työ/

Väestöliitto. Perhe ja työ. Osa-aikainen työnteko [Verkkosivu.] [Viitattu 9.3.2013].
Saatavana:
http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/perhe_ja_työ/osa-aikainen_työnteko

Väestöliitto. Adoptioperheet. [Verkkosivu.] [Viitattu 1.4.2013]. Saatavana:
http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/perheiden_monimuotoisuus/adoptioperheet/

Yksinhuoltajuus Suomessa. Forssén, K., Haataja, A., Hakovirta, M. Väestöntutkimuslaitos Tutkimuksia D 50/2009. Väestöliitto. Turun Yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. 2009. Helsinki.

Äitiys kulttuurisina odotuksina. Berg, K. 2008. Sosiaalipolitiikan laitos. Väitöskirja. [Verkojulkaisu.] [Viitattu 1.4.2013] Saatavana:
<http://www.doria.fi/handle/10024/42524>